

бенности формирования нового мирового порядка, его глобальные тенденции и национальная специфика. Особое внимание уделено альтернативным моделям глобального порядка, определению влияния на них фактора стратегической культуры.

Ключевые слова: глобальный порядок, современная международная система, суверенитет, новый мировой порядок, глобальные тенденции, глобальные державы.

Koppel A. A., doctor of historical sciences, full professor, Professor of the Department of international relations and foreign policy the Institute of international relations Kiev national University. Taras Shevchenko (Kiev, Ukraine), E-mail: helenkoppel45@gmail.com

Parkhomchuk A. S., doctor of political Sciences, full professor, Professor of the Department of international relations and foreign policy the Institute of international relations Kiev national University. Taras Shevchenko (Kiev, Ukraine), E-mail: parkhomchuk45@gmail.com

Global order alternative conceptions.

Abstract. *The peculiarities of new order composition and its global and regional trends are accentuated. Main attention is focused on alternative conceptions of the global order within the strategic culture factor. Characteristics of new world order formation, its global trends and regional tendencies and their direct influence on Ukraine are being defined as well. Special attention is being paid to Chinese and Indian development paradigms in conditions of global order composition.*

Chinese political analysts have devoted more attention since the late 1990s to the elaboration of the concept of the responsibility of China as a global power. The process of China's perception of its status as a global power was long and difficult. The concept of "peaceful rise" of China and the formula of "peaceful development" have evoked broad response. China has agreed with its self-identification as a responsible global power. The emergence of China to the position of responsible global power has become as a result of a country's development.

The foreign policy activity of India is accompanied by putting forward a number of concepts, which are aimed at showing the world community the main targets, forms and methods of the country's activity in the international arena.

Authors investigated the nature of Islamic fundamentalism, the main provisions of its ideology, relating to international relations and the global order forming.

Keywords: *global order, modern international system, new world order, sovereignty, global trends, global states.*

УДК 321.015 + 342.33 + 342.37 + 342.38

Литвин В. С.,

кандидат політичних наук, доцент,

докторант кафедри політології

Львівського національного університету

імені Івана Франка (Львів, Україна)

E-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

ДО ОЦІНЮВАННЯ КЛАСИЧНИХ І ПОСТКЛАСИЧНИХ ТА ФОРМУЛЮВАННЯ ОНОВЛЕНОГО І СИНТЕТИЧНОГО ВИЗНАЧЕНЬ НАПІВПРЕЗИДЕНТАЛІЗМУ

Анотація. *Окреслено класичний/«дювержівський» та посткласичний/«постдювержівський» підходи до дефініювання напівпрезиденталізму. Аргументовано,*

що визначення напівпрезиденталізму доцільно структурувати на мінімалістські та максималістські, реляційні (суб'єктивовані або дослідник-залежні) та диспозиційні (об'єктивовані або дослідник-незалежні). На підставі аналізу і верифікації їх на предмет критики запропоновано оновлене чи синтетичне визначення напівпрезиденталізму.

Ключові слова: *система державного правління, напівпрезиденталізм, підходи до визначення напівпрезиденталізму, синтетичне визначення напівпрезиденталізму.*

Політична теорія та практика свідчать, що проблематика вибору форми та системи державного правління, зокрема такого її доволі поширеного в різних країнах різновиду, як напівпрезиденталізм, є однією з засадничих і визначальних у поступі та розвитку національних держав і піддержавних утворень. Будучи вперше виділеною, систематизованою і концептуалізованою на підставі інституційно-процесуального та політично-поведінково досвіду Франції (із 1962 рр.), напівпрезидентська система правління зазнала і досі зазнає доволі значних теоретико-методологічних й емпіричних модифікацій і пертурбацій, хоч і залишається домінуючою моделлю міжінституційних відносин у різних країнах [40]. Відповідно, її актуалізація і ймовірна переінтерпретація в контексті інституційно-процесуальних і політично-поведінкових патернів й атрибутів є важливою для розвитку і вдосконалення наукових знань про сучасний республіканізм. Це генерує постановку ключового дослідницького завдання, яке зводиться щодо оцінювання класичних і сучасних/посткласичних та формулювання оновленого і синтетичного визначень напівпрезиденталізму.

Вирішення поставленого завдання відбувається із огляду на значний масив наукової літератури, що присвячений проблематиці напівпрезидентської системи державного правління. Передусім, уваги потребує незаперечний факт [2], що в науковий (політологічний) вжиток термін «напівпрезиденталізм/напівпрезидентська система державного правління» запровадив, а згодом обґрунтував і класифікував М. Дюверже у своїх працях «Політичні інститути і конституційне право» (1970 р.) [29] та «Нова модель політичної системи: напівпрезидентське правління» (1980 р.) [27]. Але від 1970 р. і до сьогодні в науці сформувалось настільки багато підходів інтерпретування та верифікації емпіричних кейсів напівпрезиденталізму, що про концепт цієї системи державного правління почали говорити у множині. До прикладу, у політологічній літературі класичним (або ж інколи «дювержівським») звикло вважати визначення напівпрезиденталізму, які в схожому теоретико-методологічному дусі запропонували М. Дюверже та його безпосередні послідовники й інтерпретатори. Натомість, всі інші дефініції, які коригують, заперечують або модифікують класичну теоретико-методологічно логіку напівпрезиденталізму, в науці позначають як посткласичні чи сучасні (або ж інколи «постдювержівські») [19]. Більше того, міжінституційна теорія і практика, аргументує, що концептуалізація напівпрезиденталізму не є уніфікованою хоча би тому, що може бути як мінімалістською, так і максималістською за своєю дефінітивною природою та теоретико-методологічною логікою, адже може включати різний набір означальних індикаторів і маркерів [16; 44]. Нарешті, варіативною є і сама

процедура визначення та верифікації напівпрезиденталізму, оскільки вона може ґрунтуватись як на реляційних (суб'єктивованих або дослідник-залежних), так і на диспозиційних (об'єктивованих або дослідник-незалежних) патернах [32; 33; 35; 36–38].

Класична (звичко максималістська та реляційна) логіка визначення і верифікації напівпрезиденталізму властива теоретико-методологічному підходу М. Дюверже та його послідовників [12; 34]. Спершу (1970–1971 рр.) вчений означив напівпрезидентську систему правління/напівпрезиденталізм як такий тип міжінституційних відносин, за якого: глава держави обирається шляхом прямих загальних виборів; глава держави володіє повноваженнями, більшими за повноваження президента у парламентській системі правління (чи, іншими словами, має значні повноваження у сфері виконавчої влади); уряд складається з прем'єр-міністра та міністрів і може бути відправлений у відставку в результаті голосування парламенту [29, с. 277; 30, с. 279] (іншими словами, уряд та прем'єр-міністр залежать від вотуму довіри парламенту [29, с. 28–30; 76]). Згодом (у 1974 р.) вчений додав до дефініції напівпрезидентської системи правління вимогу про наявність у президента повноважень розпуску парламенту [31, с. 122–124]. Однак врешті-решт (у 1978–1980 рр.) дослідник остаточно почав розуміти під напівпрезидентською системою державного правління/напівпрезиденталізмом такий тип владно-політичних і міжінституційних відносин, згідно якого: президента обирають на основі загального виборчого права; президент має досить значні повноваження; президенту протистоять прем'єр-міністр та міністри, які наділені виконавчою та державною/урядовою владою і можуть залишатись на посадах тільки за умови, що парламент не виражає їм свою незгоду чи опозицію [27, с. 166–167; 28, с. 17, 28]. З огляду на це, в цілому очевидно, і про це вказує Л. Парно [5], що введене М. Дюверже максималістське (або істотне) дефініювання напівпрезиденталізму значною мірою похідне від ідеї М. Вебера про побудову «біполярної виконавчої влади», у котрій президент повинен мати «досить значні повноваження».

Водночас, запропоноване М. Дюверже класичне визначення напівпрезидентської системи державного правління, навіть будучи історично першим, як зауважує низка науковців, не є уніфікованим і системно/концептуально консолідованим, тому доволі часто переінтерпретується та критикується. На думку Р. Елгі [36], є щонайменше три предметних поля критики «дювержівського» визначення напівпрезиденталізму: а) термінологічна критика, яка спрямована на самі поняття «напівпрезиденталізм» та «напівпрезидентський»; б) дефінітивна критика, котра пов'язана з індикаторами напівпрезиденталізму; в) «інтелектуальна» чи сутнісна/системна критика, яка ставить під сумнів трактування напівпрезиденталізму як самостійного/«чистого» типу систем правління. Термінологічна критика класичного чи «дювержівського» визначення напівпрезиденталізму зумовлена, зі слів О. Дюамеля, «спірністю» використовуваного в його основі понятійного апарату [26], оскільки вона відповідає ідеям Дж. Сарторі, згідно яких префікс «напів» (з

лат. «semi») у перекладі означає «половину», через що напівпрезиденталізм деколи помилково трактують як «половину» саме від президентської системи правління, особливо в контексті легітимності влади, або ж як заміну моноцентричної (моністичної) структури виконавчої влади на подвійну (дуалістичну) [67, с. 152]. Така критика «кристалізована» у дискусіях Р. Елгі [36], Дж. Кері та М. Шугарта [70, с. 23], А. Лейпхарта [46, с. 126], Х. Лінца [48, с. 1; 49, с. 48], Р. Мартінеза [51, с. 10], С. Мюллера [54], Дж. Сарторі [66, с. 137] тощо. У свою чергу, дефінітивна критика напівпрезиденталізму є більш широкою та стосується таких критеріїв напівпрезиденталізму М. Дюверже, як загальне виборче право (стосовно того, чи президента обирають прямим або непрямим способом, – доробки Р. Елгі [36, с. 9], Г. Куппера [45, с. 1087], Дж. МакГрегора [53, с. 157], Р. Мартінеза [51, с. 11], С. Мюллера [54], Дж. Сарторі [66; 67, с. 146], А. Сіароффа [72, с. 291] тощо), «досить значні повноваження» президентів (а точніше того, в чому це проявляється і хто за це відповідальний, – доробки Р. Альберта [8], Д. Бобана [17, с. 31–33], Т. Гінсбурга [39], Р. Елгі [33; 36; 38], П. Ліндсета [47], Е. Мазо [52], Дж. Сарторі [65, с. 126; 67, с. 140, 146], Д. Сімовіца [73], П. Шлейтер та Е. Моргана-Джонса [68] тощо), а також протистояння президента і прем'єр-міністра/міністрів, які наділені виконавчою і державною/урядовою владою та можуть залишатись на посадах лише за умови, що парламент не виражає їм свою незгоду/опозицію (доробки Х. Бахро, Б. Байерлейна та Е. Везера [12; 76], Ж. Блонделя [15], В. Богданора [18] тощо). Нарешті, сутнісна/системна критика інкорпорована в ідеї, що «у кращому випадку, напівпрезидентська система є тільки зручною назвою, яка присвоєна послідовності суперечливої політичної практики, тісно пов'язаної з політичними змінами», і унаслідкується працями таких науковців, як Х. Бахро та Е. Везер [11, с. 471–476], О. Дюамель [26], П. Пактет [58, с. 153], Дж. Паскуїно [59, с. 129], Д. Сімовіц [73], В. Стеффані [75, с. 627, 639] тощо.

Більше того та навіть зважаючи на той факт, що класичне визначення і концепт напівпрезиденталізму запропоновано, здебільшого дотримуючись правил аналітичної теорії, сам концепт демонструє вбудовану емпіричну невизначеність/невиразність, особливо крізь призму аналізу «нових» випадків напівпрезиденталізму. Але з іншої сторони, «дювержівський» концепт на момент своєї розробки відкрив можливості для подальших досліджень у предметних сферах, які виходили за межі мейнстріму політичної науки [12]. Це зумовило теоретико-методологічне реформулювання чи заперечення класичного визначення напівпрезиденталізму, що здійснено силами таких науковців, як: А. Антошевський і Р. Хербут [10, с. 179], М. Банковіч [13, с. 30], Т. Бек, Дж. Кларк, А. Грофф, Ф. Кіфер і П. Валшет [14], Г. Бруннер [20, с. 82], Є. Вятр [77, с. 179], Т. Донахью [25], В. Канас [21], Р. Мартінез [51], А. Медушевський [3], С. Ніно [55, с. 170], П. О'Нейл [57, с. 179, 197], М. Новак [56], Дж. Паскуїно [59], В. Погорілко [6, с. 116], А. Пшеворські, М. Альварез, Х. А. Чейбуб й Ф. Лімонгі [61], Дж. Сарторі [7, с. 125; 66, с. 131–132], В. Хлоушек, Л. Копечек та Я. Шедо [43, с. 114], М. Шугарт і Дж. Кері (у своїх ранніх працях) [70] тощо. Щоправда, їхнім

наслідком стало все таки формулювання визначень напівпрезиденталізму, які майже завжди обов'язково окреслюються/детермінуються наявністю інституту всенародно виборного глави держави з «досить значними повноваженнями» (або, як зауважують деякі вчені, взагалі реалізацією конструкції/принципу «сильний президент – сильний уряд – сильний парламент», серед яких, тим не менше, «сильнішим» має бути таки перший). Натомість, інституційні кейси з всенародно виборними, але «досить слабкими» президентами (і, відповідно, сильнішими прем'єр-міністрами і/чи легіслатурами) згідно представленого масиву класичних (максималістських/реляційних) визначень традиційно не потрапляють під визначення напівпрезиденталізму, хоча часто такими вважаються на практиці [33; 37].

Це призвело до заперечення/реформулювання класичного та виокремлення сучасного/посткласичного визначення напівпрезиденталізму, головними репрезентантами якого виявились найперше Р. Еллі [36, с. 9, 13; 37], а також О. Аморім Нето і К. Стром [9], Х. Лінц [49, с. 48], С. Мюллер [54], Д. Самюельс та М. Шугарт (у пізніших працях) [64; 71], С. Скач [74, с. 6, 7], Р. Хейг та М. Харроп [41], Х. А. Чейбу, З. Елкінс, Т. Гінсбург, Дж. Ганді та Дж. Вріланд [22–24], П. Шлейтер та Е. Морган-Джонс [68, с. 875; 69] тощо. Усереднено вони розпочали трактувати напівпрезиденталізм як: а) структуру міжінституційних відносин, за якої поряд і одночасно (існуючі один разом із іншим) передбачено посади обраного всенародним голосуванням на фіксований термін президента і колективно відповідальних перед парламентом прем'єр-міністра й урядового кабінету [32; 35, с. 224; 36, с. 13; 37, с. 13]; б) систему державного правління, за якої прем'єр-міністр та урядовий кабінет можуть бути подвійно відповідальними перед всенародно виборним президентом та більшістю в легіслатурі чи моністично відповідальними тільки перед більшістю в легіслатурі, але за вимоги обов'язкової наявності інституту всенародно виборного президента.

Але й сучасний/оновлений (переважно мінімалістський і диспозиційний) підхід, як продемонстрував теоретико-методологічний аналіз і емпірична практика, наділено деякими дефінітивними, теоретико-методологічними та системними складнощами. По-перше, підхід не виключає умовності при визначенні як напівпрезидентських систем правління із інститутом всенародно обраного, але колегіального глави держави. Крім того, підхід доволі відносний у зрізі критерію обрання глави держави/президента на фіксований термін, оскільки не до кінця консолідовано наукову позицію з приводу того, чи вважати нефіксованими повноваження всенародно обраних президентів, які можуть бути усунуті з посад за результатами референдумів/відкликання. По-друге, не повністю фіналізованою є ознака колективної відповідальності прем'єр-міністра та урядового кабінету перед легіслатурою, адже, згідно оновленої дефініції, окреслена ознака є винятково критично-обов'язковою для напівпрезидентської системи правління. Ще більше проблем генерується апелюванням до такого критерію напівпрезиденталізму, як довіра парламенту до прем'єр-міністра,

оскільки не у всіх напівпрезидентських системах правління прем'єр-міністр має отримати парламентський вотум довіри (інвеститури), щоб почати виконувати свої обов'язки (бути призначеним на посаду), хоч, з іншої сторони, у всіх напівпрезидентських країнах прем'єр-міністр має володіти довірою парламенту (у формі відсутності вотуму недовіри уряду), щоб продовжувати виконувати свої обов'язки. По-третє, посткласичний підхід не долає такої особливості, але водночас недоліку дефініювання напівпрезиденталізму, як «включення» у категорію напівпрезидентської системи правління широкого/варіативного спектру різних систем влади [72]. По-четверте і що найбільш критично [73], оновлений та мінімалістський концепт напівпрезиденталізму значною мірою вразливий і надлишковий/«розтягнутий», оскільки замість того, щоби пояснювати та деталізувати класичне визначення напівпрезиденталізму, спрощено його об'єктивує, усуваючи такий критерій, як посилення на президентські повноваження. Хоча, із іншої сторони, посткласичний підхід до дефініювання напівпрезиденталізму надзвичайно цінний з огляду на те, що, будучи формальним/формалізованим, тобто сконструйованим лише на підставі врахування конституційної сторони систем державного правління, він апелює до переважно об'єктивованої/диспозиційної процедури визначення та верифікації, а тому є більш порівняльно надійним.

Підсумовуючи й узагальнюючи історіографічну логіку конструювання різних типів і підходів до визначення напівпрезиденталізму, цілком зрозуміло, що загалом класичні і посткласичні/сучасні парадигми дефініювання напівпрезиденталізму, будучи відносно розрізненими, традиційно своїм спільним знаменником мають такі ключові інституційно-процесуальні атрибути й ознаки цієї системи правління, як всенародне обрання президента, який тією чи іншою мірою, але не обов'язково порівно, ділить повноваження у сфері подвійної/дуальної виконавчої влади з прем'єр-міністром і урядовим кабінетом, які, у свою чергу, завжди обов'язково колективно підзвітні чи відповідальні перед легіслатурою [4, с. 10] (або ж провідною чи двома палатами легіслатури). Відповідно, відмінні і некогерентні ієрархічні та транзакційні відносини між президентами, урядовими кабінетами і легіслатурами результуються у формуванні абсолютно відокремленої (а не змішаної) системи державного правління, яка не є ані парламентською, ані президентською навіть попри всі їхні подібності та/або відмінності. Водночас, теоретико-методологічний аналіз дає можливість зрозуміти, що попри існування значного масиву наукової літератури, присвяченого вивченню напівпрезиденталізму, у середовищі вчених і до сьогодні нема уніфікованого погляду на сутність напівпрезидентської системи державного правління та, відповідно, нема чіткого/системного розмежування держав з напівпрезидентською, президентською і парламентською практиками, який був би надійним у формальному конституційно-інституційному та фактичному політично-поведінковому зрізі [1]. Це зумовлено тим, що дослідники так і не стали єдиними у своїх позиціях з приводу того, що потрібно брати до уваги при визначенні систем правління та конструкцій міжінституційних відносин

у трикутнику «глава держави – уряд – парламент»: положення, закладені в основні закони щодо облаштування структур влади (мінімалістський підхід); реальні механізми і реальні повноваження ключових інститутів державної влади чи і перше, і друге одночасно (максималістський підхід). Окрім того, науковці виділяють та визначають відмінні дефінітивні й атрибутивні характеристики напівпрезиденталізму та інших систем правління, а тому й «змішують» класифікаційні і концептуальні підходи. Так, класичне/«дювержівське» визначення напівпрезиденталізму більше тяжіє до практики, а посткласичне/сучасне («постдювержівське») визначення – до норм права. Відповідно та виходячи з сутності систем державного правління, їх доцільно синтезувати та взаємодоповнювати. Таким чином можна отримати нове (оновлене або синтетичне) визначення напівпрезиденталізму та помістити його в двоїсту структуру феномену системи державного правління – конституційно-правову (чи формальну) та політично-поведінкову (чи фактичну).

Накладання/синтезування концептуально дистинктивних визначень дає змогу виробити (причому на протигагу президенталізму та парламентаризму) дефініцію напівпрезиденталізму як системи державного правління, у якій обов'язково мають виконуватись три відокремлені атрибути/характеристики: 1) наявність інституту/посади президента (причому зовсім не важливо, чи одноособового або колективного, але водночас обов'язково як глави держави, хоча можливо як глави держави, так і як глави виконавчої влади), який отримує владу на фіксований термін на підставі прямих/безпосередніх або непрямих/опосередкованих всенародних (не в легіслатурі) виборів і не є відповідальним перед легіслатурою; 2) наявність інститутів/посад прем'єр-міністра (не обов'язково як глави виконавчої влади, але обов'язково як глави уряду) та урядового кабінету, які не отримують владу на фіксований термін на підставі прямих/безпосередніх чи непрямих/опосередкованих всенародних (не в легіслатурі) виборів, але є обов'язково колективно відповідальними (на підставі вотумів довіри і/чи недовіри) хоча б перед легіслатурою (але можуть бути колективно відповідальними і перед легіслатурою, і перед президентом); 3) суміщення/дуалізація виконавчої влади, з однієї сторони, президентом (обов'язково як главою держави), а з іншої сторони, прем'єр-міністром (обов'язково як главою уряду) та урядовим кабінетом¹. Всі дефінітивні ознаки напівпрезиденталізму у такому розрізі є диспозиційними та об'єктивованими, а визначення в цілому – більш мінімалістським, ніж максималістським. Особливо це стосується першого і другого атрибутів визначення напівпрезиденталізму, однак й вони, на підставі верифікації деяких кейсів, можуть генерувати теоретико-методологічні сумніви і непорозуміння.

По-перше, деколи (дуже зрідка) спірним, бо на перший погляд суб'єктивованим внаслідок незначної поширеності, є питання про позиціонування напівпрезидентськими кейсів систем державного

¹ Дефініція значною мірою запропонована на підставі синтезу існуючих наукових доробків Р. Елгі та Дж. Сарторі. Додатково див.: [36, с.13; 66, с.131].

правління, у яких президент формально є і главою держави, і главою виконавчої влади, незважаючи на те, що конституція передбачає посаду прем'єр-міністра як глави урядового кабінету. Як зауважує Р. Елгі [32; 38], такі кейси є потенційно проблематичними, бо якщо президент є главою виконавчої влади, а уряд, очолюваний прем'єр-міністром, як вищий орган виконавчої влади обов'язково колективно відповідальний перед легіслатурою, то, за інших рівних умов, президент, здавалося б, мав би також бути відповідальним перед легіслатурою. А це, очевидно, порушувало б дефінітивну вимогу про фіксований термін повноважень президента й означало би, що країна не має бути класифікована як напівпрезидентська. Тим не менше, згідно оновленого/синтетичного визначення такі кейси все ж підпадають під категорію «напівпрезиденталізм» настільки довго й лише у тому випадку, коли конституціоналізовано конкретні положення/застереження, згідно з якими президент виконує повноваження впродовж фіксованого терміну і/чи сама ідея «виживання» уряду/виконавчої влади не має жодного відношення до «виживання» президента.

По-друге, дефінітивно не завжди зрозуміло, наскільки «сильним» повинен бути атрибут обов'язкової колективної відповідальності інститутів/посад прем'єр-міністра та урядового кабінету перед легіслатурою. Це зумовлено тим фактом, що у деяких системах державного правління, які «візуально»/дефінітивно тяжіють саме до напівпрезиденталізму, прем'єр-міністр та урядовий кабінет насправді/«реально» не є в цілому обов'язково колективно відповідальними перед легіслатурою. В окресленому контексті йдеться про такий атрибут деяких інституційних кейсів систем правління, як обов'язкова необхідність підтвердження парламентського вотуму недовіри уряду чи прем'єр-міністру главою держави або іншим політичним інститутом. Доволі часто це трапляється тоді, коли парламент суто політично-поведінково є «маріонеткою» президента і в дійсності не може суперечити йому в сфері виконавчої влади. Крім того, інколи необхідність підтвердження парламентського вотуму недовіри уряду та прем'єр-міністру передбачено навіть конституційно. Йдеться, до прикладу, про кейси систем правління, конституції яких є ідіосинкратичними документами [32; 38]. Натомість, теоретично й семантично зрозуміло, що для напівпрезиденталізму має бути притаманна унілатеральна/унідиректоральна природа та вимога відставки уряду за наслідками вдалого парламентського вотуму недовіри (уряду або прем'єр-міністру). Або, іншими словами, має бути властивий інструмент незалежного парламентського вотуму недовіри, а не парламентського осуду діяльності уряду чи парламентської рекомендації президентові відправити уряд у відставку. Але цього не передбачено дефінітивно, оскільки значною мірою у такому визначенні (на підставі врахування додаткових атрибутів) містився би реляційний/суб'єктивований зміст. Враховуючи це, той фактор, що в розвідці представлено підхід до визначення напівпрезиденталізму, побудований лише на генералізованих/базових атрибутах систем державного правління, а також той момент, що в оновленій/синтетичній дефініції напівпрезиденталізму не робиться посилання на фактичні повноваження політичних інститутів/акторів, сумарно аргументовано, що проблемні

кейси з обов'язковою необхідністю підтвердження парламентського вотуму недовіри уряду чи прем'єр-міністру главою держави тяжіють до напівпрезиденталізму, якщо таку природу парламентського вотуму недовіри уряду чи прем'єр-міністру конституціоналізовано. Дескриптором такого висновку є розуміння декількох особливостей проблемних кейсів напівпрезиденталізму: по-перше, у них легіслатура здатна детермінувати колективне (а не тільки індивідуальне) «виживання» урядового кабінету; по-друге, у них несхвалення парламентського вотуму недовіри уряду або прем'єр-міністру президентом теоретично/конституційно та фактично/політично може бути причиною міжінституційної кризи в системі правління. А це означає, що незалежно від природи та процесуальної логіки парламентського вотуму недовіри уряду і/чи прем'єр-міністру напівпрезидентською є система правління, в якій є «безперервна» обов'язкова колективна відповідальність уряду й прем'єр-міністра перед легіслатурою чи, іншими словами, в якій легіслатура володіє ініціативою ставити питання про колективну відповідальність уряду. Натомість, всі інші/додаткові уточнення й атрибути є тільки масивом допоміжних правил класифікації систем державного правління і тому можуть застосовуватись винятково при типологізації напівпрезиденталізму. Крім того, така логіка аргументує, що всі можливі дефінітивні непорозуміння «виключаються» їхнім максимально можливим детермінуванням в оновленому/синтетичному визначенні напівпрезиденталізму.

Дефінітивно важливо і те, що не є винятком диспозиційності/об'єктивованості й ознака суміщення/дуалізації виконавчої влади, адже вона, «концептуально натягуючи» підхід до визначення напівпрезиденталізму Дж. Сарторі [65; 66; 67], проявляється у: суміщенні виконавчої влади президентом та прем'єр-міністром (залежно не від сили, а від простого факту наявності виконавчих повноважень у кожного з них), а відповідно й у генеруванні ситуацій різного «балансу і зміщення» превалентності/поширення влади у межах виконавчих структур за строгої умови, що «потенціал автономії» кожної одиниці виконавчої влади насправді «співіснує»; незалежності президента від легіслатури; незалежності (або частковій залежності) прем'єр-міністра та його урядового кабінету від президента, а натомість їхній обов'язковій залежності від легіслатури. З огляду на це, зрозуміло, що відповідно до оновленої або синтетичної (внаслідок «накладання» посткласичного визначення на класичне визначення) дефініції напівпрезиденталізму досліджувана система державного правління операціоналізується на основі поділу влади, адже в умовах напівпрезиденталізму президент обов'язково повинен «ділитися» своєю владою з прем'єр-міністром і навпаки, а прем'єр-міністр змушений бути наділений достатньою підтримкою у легіслатурі, в чому також чітко виявляється дуалізм/двоїстість виконавчої влади. А це означає, що незалежно від сили ключових політичних/владних інститутів (глави держави, уряду і легіслатури), тобто від їхньої ймовірної суб'єктивізації, будь-яка напівпрезидентська система правління повинна бути імплементована у формі діархії/двовладдя президента (обов'язково як глави держави) та

прем'єр-міністра (обов'язково як глави уряду). Навіть незалежно від того, чи така діархія за природою своїх міжінституційних відносин у трикутнику «глава держави – уряд – парламент» є конфронтаційною або консенсусною, тобто чи вона ускладнює або спрощує відносини в межах дуалізму/двоїстості виконавчої влади (причому, як вказує Дж. Паскуїно [59], конфронтаційна чи змагальна діархія властива для напівпрезиденталізму непостійно, а лише у виняткових випадках і тимчасово, тобто коли партії президента та прем'єр-міністра водночас не входять до парламентської більшості чи більшості у легіслаурі). Це означає, що рівень дуалізму/діархії виконавчої влади у напівпрезидентській системі правління не є сталим, а залежить від розстановки політичних сил. Крім того, це означає, що одним кейсом є відсутність дуалізму/діархії виконавчої влади (як в умовах президенталізму чи парламентаризму), а іншим кейсом – її поточна відсутність/нереалізованість, але гіпотетична можливість проявитись (як в умовах напівпрезиденталізму). Сумарно це, зі слів А. Сіароффа, регламентує, що для напівпрезиденталізму в принципі властивий потенціал дуалізму/діархії виконавчої влади чи хоча б можливість піддати прем'єр-міністра обструкції зі сторони президента та легіслаури, внаслідок чого дуалізм виконавчої влади є невід'ємним атрибутом напівпрезиденталізму у формі «можливості» конкуренції між президентом та урядом [72, с. 292, 303]. Іншими словами, це означає, що вплив президента та прем'єр-міністра на особливості функціонування політичної системи в умовах напівпрезиденталізму є автономним та не може бути «нейтралізований» [60, с. 14]. Відповідно, такий атрибут напівпрезиденталізму не є суб'єктивним, бо визначається не рівнем дуалізму/діархії виконавчої влади, а самим її фактом (навіть можливістю). Натомість, детермінантною в окресленому випадку є гіпотетична і практична змога «зміцнення авторитету» того політичного/владного інституту у конструкції виконавчого дуалізму, який користується підтримкою більшості в легіслаурі [50, с. 63]. У свою чергу, перевірка дуалізму виконавчої влади є інструментом зіставлення конституційної та політичної природи системи державного правління. За цим критерієм можна перевірити, чи конституційно напівпрезидентська система державного правління є політично напівпрезидентською системою правління.

Разом із цим та як зазначено вище, будучи за своєю природою здебільшого мінімалістським й диспозиційним, синтетичне визначення напівпрезиденталізму детермінується і деякими патернами максималістського/істотного дефініювання. Йдеться, зокрема, про той факт, що істотними, однак несуб'єктивними є такі атрибути/характеристики напівпрезиденталізму, як наділеність інституту президента (у силу його всенародного обрання) персональною легітимністю (чи, як зауважують Д. Сабсей [62, с. 72–73; 63, с. 14–15] та А. Харіоу [42, с. 538], «суперлегітимністю»), статусом глави держави, функціями політичного символу, модератора чи арбітра гілок державної влади та виконавчими повноваженнями, однак водночас із його незалежністю від інституту легіслаури. Внаслідок цього президент уповноважений представляти собою

ефективну протизаг «можливого всесиллю» парламенту, а також уряду, що «бере свій початок» від нього [16; 73]. У цьому ракурсі навіть президент, що позбавлений реальної виконавчої влади, може конкурувати з прем'єр-міністром, посиляючись на свою «високу легітимність». Відповідно, всенародні вибори президента є чи можуть бути достатньою/необхідною умовою для створення подвійної структури виконавчої влади (у якій функції президента і прем'єр-міністра традиційно розподілені та дистанційовані, хоча доволі часто саме на користь першого, внаслідок чого доволі поширеною є конотація «все, що погано, – із вини прем'єра, а все, що добре – завдяки президенту»). Більше того, подвійна структура (або суміщення/дуалізація) виконавчої влади також є похідною від максималістського визначення напівпрезиденталізму, однак її значення суплементарно доповнюється і тим, що вона може свідчити про певний різновид напівпрезиденталізму. Це доволі логічно, адже, навіть слідуючи логіці найбільш відомих представників посткласичної парадигми напівпрезиденталізму, зрозуміло, що обґрунтованою є критика мінімалістських атрибутів напівпрезидентської системи державного правління як недостатніх. Однак дефінітивна недостатність не повинна зумовлювати концептуальну суб'єктивність. Більше того, мінімалістська логіка дефініювання напівпрезиденталізму може бути елементарно подолана за допомогою, приміром, таких індикаторів сили повноважень президента, як розпуск легіслатури, призначення прем'єр-міністра або ветоування законодавчих актів тощо. Але проблема виявляється не у силі конкретних повноважень президента (чи прем'єр-міністра та легіслатури), а в окресленні певного набору повноважень, які перебувають між крайнощами суб'єктивованої та об'єктивованої порівняльної оцінки. До прикладу, якщо президент має хоча б деякі інституційні важелі впливу на парламент чи прем'єр-міністра (приміром, право призначати форматора), але не має інших важелів впливу, здебільшого властивих для певної вибірки кейсів, то не можна сказати, що його повноваження є церемоніальними, особливо якщо політична практика змушує/сприяє президенту відігравати активну роль у політичному процесі. Але, з іншої сторони, якщо запропоновану умову вважати релевантною, тоді це означатиме, що по суті дослідник погоджується з використанням мінімалістської теорії напівпрезиденталізму. Сумарно ж це означає, що оновлене/синтетичне визначення напівпрезиденталізму є інституційним і конституційно-правовим, хоч емпіричне наповнення й типологізація напівпрезиденталізму можуть бути як інституційними та конституційно-правовими, так і фактично-поведінковими та політико-правовими, але головне, щоби вони не порушували і не «зміщали» мінімально-дефінітивної логіки походження і «виживання» політичних/владних інститутів у системі дуалізму/діархії виконавчої влади.

Висновуючи, аргументуємо, що «накладання» класичного/максималістського визначення напівпрезиденталізму на його посткласичне/мінімалістське дефініювання постає теоретико-методологічно й емпірично логічним і важливим. І на це є декілька причин: по-перше, це сприяє верифікації концепту напівпрезиденталізму; по-друге, це мотивує і

логічно спрощує процедуру виокремлення типів напівпрезиденталізму. Як наслідок – цілком зрозумілий та виправданий висновок, співзвучний із ідеями Х. А. Чейбуба, З. Елкінса і Т. Гінсбурга [22], про те, що напівпрезиденталізм, маючи, здавалося б, «гібридний характер», насправді більш внутрішньо узгоджений, аніж інші системи державного правління, навіть попри те, що конституційно він може бути дуже близьким/схожим як до парламентаризму, так і до президенталізму. Водночас із цим, потрібно розуміти, що максималістські/істотні (класичні/«дювержівські») визначення напівпрезиденталізму однозначно дають значно менше кейсів цієї системи правління, ніж мінімалістські/конституційні (посткласичні/«постдювержівські») дефініювання. Окрім того, напівпрезиденталізм у мінімалістському поданні краще піддається типологізації, ніж напівпрезиденталізм у максималістському зрізі.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Кармазіна М. Президентство : український варіант / М. Кармазіна. – Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса, 2007. – 365 с.
2. Литвин В. Еволюція категорії «напівпрезиденталізм» : М. Дюверже як засновник понятійного і теоретичного конструктів? / В. Литвин // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. – 2012. – № 3. – С. 42–51.
3. Медушевский А. Президент и правительство : как стабилизировать дуалистическую систему / А. Медушевский // Русский журнал. – 2008. – № 2. – С. 70–77.
4. Напівпрезидентський режим : можливості конституційної демократизації / С. Балан, С. Конончук. – Київ : «Лікей» ; ШПА, УНЦПД, 2012. – 40 с.
5. Парно Л. Основні підходи до визначення поняття «напівпрезидентська» форма державного правління / Л. Парно // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : Науковий вісник : зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська АН. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 70 (№ 3). – С. 780–784.
6. Погорілко В. Інститут президентства в Україні / В. Ф. Погорілко // Державотворення і правотворення в Україні : досвід, проблеми, перспективи / За заг. ред. Ю. С. Шемчушенка : Монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. – С. 113–134.
7. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія. Дослідження структур, мотивів і результатів / Дж. Сарторі. – К. : АртЕк, 2001. – 211 с.
8. Albert R. Presidential values in parliamentary democracies / R. Albert // I'CON. – 2010. – Vol. 8. – No. 2. – P. 207–236.
9. Amorim Neto O. Breaking the parliamentary chain of delegation : Presidents and non-partisan cabinet members in European democracies / O. Amorim Neto, K. Strøm // British Journal of Political Science. – 2006. – Vol. 36. – No. 4. – P. 619–643.
10. Antoszewski A. Systemy polityczne współczesnej Europy / A. Antoszewski, Ryszard Herbut. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. – 368 s.
11. Bahro H. Das semipräsidentielle System – «Bastard» oder Regierungsform sui generis? / H. Bahro, E. Veser // Zeitschrift für Parlamentsfragen. – 1995. – Nr. 26. – S. 471–485.
12. Bahro H. Duverger's Concept : Semi-Presidential Government Revisited / H. Bahro, B. Bayerlein, E. Veser // European Journal of Political Research. – 1998. – Vol. 34. – P. 201–224.
13. Bankowicz M. Prezydentury / M. Bankowicz. – Krakow : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2013. – 169 s.
14. Beck T. New Tools in Comparative Political Economy : The Database of

Political Institutions / T. Beck, G. Clarke, A. Groff, P. Keefer, P. Walshet // *The World Bank Economic Review*. – 2001. – Vol. 15. – No. 1. – P. 165–176.

15. Blondel J. Dual Leadership in the Contemporary World : A Step towards Executive and Regime Stability / J. Blondel // *Comparative Government and Politics* : [Essays in Honour of S. E. Finer] / Dennis Kavanagh, Samuel Edward Finer, Gillian Peele. – Boulder : Westview Press, 1984. – 247 p.

16. Boban D. «Minimalist» concepts of semi-presidentialism : are Ukraine and Slovenia semi-presidential states? / D. Boban // *Politicka misao*. – 2007. – Vol. 44. – No. 5. – P. 155–177.

17. Boban D. Polupredsjednicki sustavi Rusije i Poljske / D. Boban. – Zagreb : Fakultet politickih znanosti, 2011. – 296 s.

18. Bogdanor V. Semi-presidential Systems / V. Bogdanor // *The Blackwell Encyclopaedia of Political Institutions* / V. Bogdanor. – Oxford : Basil Blackwell Publishers, 1987. – 667 p.

19. Brunclik M. Contradictory Approaches : Discussing Semi-Presidentialism in Central Europe / M. Brunclik, M. Kubat // *Analele Universității din București. Seria Științe Politice*. – 2016. – Vol. 18. – No. 1. – P. 67–79.

20. Brunner G. Präsident, Regierung und Parlament : Machtverteilung zwischen Executive und Legislative / G. Brunner // Luchterhandt O. *Neue Regierungssysteme in Osteuropa und der GUS : Probleme der Ausbildung stabiler Machtinstitutionen* / O. Luchterhandt. – Berlin : Berlin Verlag Arno Spitz, 1996. – S. 63–114.

21. Canas V. The Semi-Presidential System / V. Canas // *ZaöRV*. – 2004. – Vol. 64. – P. 95–124.

22. Cheibub J. A. Beyond Presidentialism and Parliamentarism / J. A. Cheibub, Z. Elkins, T. Ginsburg // *British Journal of Political Science*. – 2014. – Vol. 44. – No. 3. – P. 515–544.

23. Cheibub J. A. Democracy and Dictatorship Revisited / J. A. Cheibub, J. Gandhi, J. R. Vreeland // *Public Choice*. – 2010. – Vol. 143. – No. 1. – P. 67–101.

24. Cheibub J. A. Presidentialism, Parliamentarism, and Democracy / J. A. Cheibub. – New York : Cambridge University Press, 2006. – 224 p.

25. Donahue T. Can presidential systems be just? / T. J. Donahue // *UNAM : Institute for Philosophical Research*. – Working Paper. – September 18, 2007. – 31 p.

26. Duhamel O. Remarques sur la notion du régime semi-présidentiel / O. Duhamel // *Colas D. Droit, Institutions et Systèmes Politiques – Mélanges en Hommage à Maurice Duverger* / Dominique Colas, Claude Emeri. – Paris : Presses Universitaires de France, 1988. – S. 581–590.

27. Duverger M. A New Political System Model : Semi-Presidential Government / M. Duverger // *European Journal of Political Research*. – 1980. – Vol. 8. – No. 2. – P. 165–187.

28. Duverger M. *Échec au roi* / M. Duverger. – Paris : Albin Michel, 1978. – 249 s.

29. Duverger M. *Institutions politiques et droit constitutionnel* [11-th ed.] / M. Duverger. – Presses universitaires de France, 1970. – 872 s.

30. Duverger M. *Institutions politiques et droit constitutionnel* [12-th ed.] / M. Duverger. – Presses universitaires de France, 1973. – 919 s.

31. Duverger M. *La Monarchie républicaine – ou comment les démocraties se donnent des rois* / M. Duverger. – Paris : Robert Laffont, 1974. – 283 s.

32. Elgie R. Semi-Presidentialism : An Increasingly Common Constitutional Choice / R. Elgie // *Elgie R. Semi-Presidentialism and Democracy* / Robert Elgie, Sophia Moestrup, Yu-Shan Wu. – Springer, 2011. – P. 1–20.

33. Elgie R. Semi-Presidentialism : Concepts, Consequences and Contesting Explanations / R. Elgie // *Political Studies Review*. – 2004. – Vol. 2. – No. 3. – P. 314–330.

34. Elgie R. *Semi-Presidentialism in Europe* / R. Elgie. – Oxford : Oxford University

Press, 1999. – 320 p.

35. Elgie R. The classification of democratic regime types : conceptual ambiguity and contestable assumptions / R. Elgie // *European Journal of Political Research*. – 1998. – Vol. 33. – No. 2. – P. 219–238.

36. Elgie R. The Politics of Semi-Presidentialism / R. Elgie // *Elgie R. Semi-Presidentialism in Europe* / Robert Elgie. – Oxford : Oxford University Press, 1999. – P. 1–21.

37. Elgie R. Variations on a theme : a fresh look at semi-presidentialism / R. Elgie // *Journal of Democracy*. – 2005. – Vol. 16. – No. 3. – P. 1–21.

38. Elgie R. What is semi-presidentialism and where is it found? / R. Elgie // *Elgie R. Semi-Presidentialism Outside Europe : A Comparative Study* / R. Elgie, S. Moestrup. – Routledge, 2007. – P. 1–13.

39. Ginsburg T. Dismantling the «Developmental State»? Administrative Procedure Reform in Japan and Korea / T. Ginsburg // *The American Journal of Comparative Law*. – 2001. – Vol. 49. – No. 4. – P. 585–625.

40. Giovannelli A. Semipresidentialism : an emerging pan-European model / A. Giovannelli // *SEI Working Paper*. – 2002. – No 58. – 10 p.

41. Hague R. Comparative Government and Politics : [8th edition] / R. Hague, M. Harrop. – Palgrave Macmillan, 2010. – 464 p.

42. Hariou A. Derecho constitucional e instituciones polіticas / A. Hariou. – Barcelona : Ariel, 1971.

43. Hlousek V. Politické systémy / V. Hlousek, L. Kopecek, J. Sedo. – Brno : Barrister & Principal, 2011. – 296 s.

44. Kasapovic M. Komparativna istrazivanja semi-predsjednickih sustava u Srednjoj i Istocnoj Europi : problemi koncepcijske rastezljivosti, selekcijske pristranosti, tipologiziranja i denominiranja / M. Kasapovic // *Anali Hrvatskog politoloskog drustva* 2006. – 2007. – № 3. – S. 27–54.

45. Küpper H. Starke Männer, Patriarchen oder Staatsnotare? Die Stellung des Staatspräsidenten in den Verfassungssystemen Osteuropas / H. Küpper // *Osteuropa*. – 2000. – Vol. 10. – S. 1083–1096.

46. Lijphart A. Trichotomy or Dichotomy? / A. Lijphart // *European Journal of Political Research*. – 1997. – Vol. 31. – No. 1. – P. 125–128.

47. Lindseth P. The Paradox of Parliamentary Supremacy : Delegation, Democracy, and Dictatorship in Germany and France, 1920s–1950s / P. Lindseth // *The Yale Law Journal*. – 2004. – Vol. 113. – No. 7. – P. 1341–1415.

48. Linz J. Introduction : Some Thoughts on Presidentialism in Post-Communist Europe / J. Linz // *Taras R. Postcommunist Presidencies* / Ray Taras. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – P. 1–14.

49. Linz J. Presidential or Parliamentary Democracy : Does it Make a Difference? / J. Linz // *Linz J. The Failure of Presidential Democracy* / Juan Linz, Arturo Valenzuela. – Baltimore and London : The John Hopkins University Press, 1994. – P. 3–90.

50. Linz J. The Perils of Presidentialism / J. Linz // *Journal of Democracy*. – 1990. – Vol. 1. – No. 1. – P. 51–69.

51. Martinez R. Semi-Presidentialism : A Comparative Study / R. Martinez // *Paper presented at the ECPR Joint Sessions*. – Mannheim, March 26–31, 1999. – 56 p.

52. Mazo E. Constitutional Roulette : The Russian Parliament's Battles with the President Over Appointing a Prime Minister / E. Mazo // *Stanford Journal of International Law*. – 2005. – Vol. 41. – P. 123.

53. McGregor J. Constitutional Factors in Politics in Post-Communist Central and Eastern Europe / J. McGregor // *Communist and Post-Communist Studies*. – 1996. – Vol. 29. – No. 2. – P. 147–166.

54. Müller S. Presidential Power in Semi-Presidential Systems : The Case of Romania / S. Müller // *Freiburg*, 2006.

55. Nino C. Hyperpresidentialism and Constitutional Reform in Argentina / C. Nino // Lijphart A. Institutional Design in New Democracies : Eastern Europe and Latin America / A. Lijphart, C. H. Waisman. – Boulder : Westview Press, 1996. – 265 p.
56. Novak M. Prezident, premier a snahy o posileni vykonne moci / M. Novak // Postaveni prezidenta v ustavnim systemu Ceske republiky / Vojtech Simicek. – Brno : Masarykova univerzita, 2008. – S. 9–15.
57. O’Neil P. Presidential power in post-communist Europe : the Hungarian case in comparative perspective / P. H. O’Neil // Journal of Communist Studies. – 1993. – Vol. 9. – No. 3. – P. 177–201.
58. Pactet P. Institutions politiques, droit constitutionnel / P. Pactet. – Paris : Dalloz-Sirey, 2002. – 643 s.
59. Pasquino G. Semi-presidentialism : A Political Model at Work / G. Pasquino // European Journal of Political Research. – 1997. – Vol. 31. – No. 1. – P. 128–146.
60. Protsyk O. Do Institutions Matter? Semi-presidentialism in Comparative Perspective / O. Protsyk. – Budapest : Institute on East Central Europe, 1997.
61. Przeworski A. Democracy and Development : Political Institutions and Well-Being in the World, 1950–1990 / A. Przeworski, M. E. Alvarez, J. A. Cheibub, F. Limongi. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 321 p.
62. Sabsay D. El ballottage : su aplicación en América Latina y la gobernabilidad / D. A. Sabsay. – Instituto Interamericano de Derechos Humanos, Centro de Asesoría y Promoción Electoral, 1992. – 98 s.
63. Sabsay D. El semipresidencialismo : una visión comparada / D. A. Sabsay. – Madrid : Centro de Estudios Constitucionales, 1992.
64. Samuels D. Presidents, Parties, and Premiers. How the Separation of Powers Affects Party Organization and Behaviour / D. J. Samuels, M. S. Shugart. – New York : Cambridge University Press, 2010. – 300 p.
65. Sartori G. Comparative Constitutional Engineering : An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes / G. Sartori. – New York : New York University Press, 1994. – 231 p.
66. Sartori G. Comparative Constitutional Engineering : An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes : [second edition] / G. Sartori. – London : Macmillan, 1997. – 217 p.
67. Sartori G. Ingegneria costituzionale comparata : Strutture, incentivi ed esiti / Giovanni Sartori. – Bologna : Il Mulino, 2004. – 239 p.
68. Schleiter P. Citizens, Presidents and Assemblies : the study of semi-presidentialism beyond Duverger and Linz / P. Schleiter, E. Morgan-Jones // British Journal of Political Science. – 2009. – Vol. 39. – No. 4. – P. 871–892.
69. Schleiter P. Party government in Europe? Parliamentary and semi-presidential democracies compared / P. Schleiter, E. Morgan-Jones // European Journal of Political Research. – 2009. – Vol. 48. – No. 5. – P. 665–693.
70. Shugart M. Presidents and Assemblies : Constitutional Design and Electoral Dynamics / M. S. Shugart, J. M. Carey. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 316 p.
71. Shugart M. Semi-Presidential Systems : Dual Executive and Mixed Authority Patterns / M. S. Shugart // French Politics. – 2005. – Vol. 3. – No. 3. – P. 323–351.
72. Siaroff A. Comparative presidencies : The Inadequacy of the Presidential, Semi-Presidential and Parliamentary Distinction / A. Siaroff // European Journal of Political Research. – 2003. – Vol. 42. – No. 3. – P. 287–312.
73. Simovic D. The Definition of Semi-Presidential Regime – Reformulated / D. Simovic // VII World Congress of the International Association of Constitutional Law. – Athens, June 11–15, 2007.
74. Skach C. Borrowing Constitutional Design : Constitutional Law in Weimar Germany and the French Fifth Republic / C. Skach. – Princeton and Oxford : Princeton

University Press, 2005. – 151 p.

75. Steffani W. Semi-Präsidentialismus : ein eigenständiger Systemtyp? Zur Unterscheidung von Legislative und Parlament / W. Steffani // Zeitschrift für Parlamentsfragen. – 1995. – Vol. 26. – No. 4. – P. 621–641.

76. Vesper E. Semi-Presidentialism – Duverger's Concept : A New Political System Model / E. Vesper // Journal for Humanities and Social Sciences. – 1997. – Vol. 11. – No. 1. – P. 39–60.

77. Wiatr J. Europa pokomunistyczna. Przemiany państw i społeczeństw po 1989 roku / J. Wiatr. – Warszawa : Scholar, 2006.

Литвин В. С., кандидат политических наук, доцент, докторант кафедры политологии Львівського національного університету імена Івана Франка (Львов, Україна), E-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

К оценке классических и постклассических и формулировки обновленного и синтетического определений полупрезидентализма

***Аннотация.** Означены классический/«довержевский» и постклассический/«постдовержевский» подходы к определению полупрезидентализма. Аргументировано, что дефиниции полупрезидентализма целесообразно делить/структурировать на минималистские и максималистские, реляционные (субъективированные или исследователь-зависимые) и диспозиционные (объективированные или исследователь-независимые). На основании анализа и верификации их на предмет критики было предложено обновленное или синтетическое определение полупрезидентализма.*

***Ключевые слова:** система государственного правления, полупрезидентализм, подходы к определению полупрезидентализма, синтетическое определение полупрезидентализма.*

Lytvyn V., PhD in political sciences, docent, doctoral candidate, Ivan Franko National University of Lviv (Lviv, Ukraine), E-mail: lytvyn.vitaliy@gmail.com

Towards the evaluation of classical and post-classical and formulating updated and synthetic definitions of semi-presidentialism.

***Abstract.** As for the first dedicated, systematized and conceptualized on the basis of institutional, procedural, political and behavioral experience of France, semi-presidential system of government has undergone and is still undergoing significant theoretical, methodological and empirical modifications and perturbations, though still is one of the dominant model of interinstitutional relations in different countries. Accordingly, its updating and likely reinterpretation in the context of institutional, procedural, political and behavioral patterns and attributes are important for the development and improvement of the scientific knowledge about modern republicanism. This generated the key research task that comes on the evaluation of classical and contemporary/post-classical and formulation of updated and synthetic definitions of semi-presidentialism. The solution to this task is due to a large amount of scientific literature devoted to the issue of semi-presidential system of government. In particular, given the fact that nowadays Political Science has formed so many approaches to interpretation and verification of the empirical cases of semi-presidentialism. Consequently, the concept of semi-presidentialism was began to speak in plural, isolating classical and post-classical, minimalist and maximalist, dispositional and relational paradigms of its definition. However, the proposed classical and post-classical definitions of semi-presidentialism are largely criticized, on the basis of which we decided to synthesize their definitive advantages. This became the basis of synthetic and updated definition/reformulation of semi-presidentialism as a system of government, which must have the following attributes/characteristics: a) presence of the institution of president (no matter whether individual or collective, but required as the head of state, though perhaps as the head of*

state and the head of the executive), who receives powers for a fixed term under direct or indirect (not in legislature) nationwide elections and is not responsible to legislature; b) presence of the institutions of prime minister (not necessarily as chief executive, but always as the head of government) and cabinet, which do not receive powers for a fixed term under direct or indirect (not in legislature) nationwide elections, but are always collectively responsible (based on a vote of confidence and/or no confidence) to legislature (but may also be collectively responsible to legislature and president); c) combining/dualism of executive by, on the one hand, president (necessarily as head of state) and, on the other hand, prime minister (necessarily as head of government) and cabinet. This «imposition» of classical/maximalist and post-classical/minimalist definitions of semi-presidentialism is theoretically, methodologically, logically and empirically important for several reasons: it promotes the verification of the concept of semi-presidentialism; it motivates and logically simplifies the isolation of different types of semi-presidentialism.

Key words: system of government, propresidential, approaches to the definition of propresidential, synthetic definition of propresidential.

УДК 316.422

Ляшенко Т. М.,

доктор політичних наук,

провідний науковий співробітник відділу

теоретичних та прикладних проблем політології

Інституту політичних та етнонаціональних відносини

ім. І. Ф. Кураса НАН України

(Київ, Україна), E-mail: tet.lyachenko@ukr.net

ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ТРАНЗИТУ УКРАЇНИ ВІТЧИЗНЯНИМИ ВЧЕНИМИ

Анотація. Аналізуються дослідження українських науковців, присвячених трансформаційним та модернізаційним процесам в Україні. Зауважується, що, в тому разі якщо політичні реформи не будуть супроводжуватися синхронними змінами в економіці, науці, освіті, духовній сфері, то новостворюваний соціальний організм може набудати диспропорційних форм. Українські вчені наголошують на впливі економічного чинника на розвиток політичних інститутів і процесів. Також на підставі вивчення вітчизняних і зарубіжних теоретичних праць висвітлюється поняття політичної ідеології, особливо в суспільствах перехідного типу, де ідеологія відіграє найбільш вагомую роль.

Ключові слова: транзит, трансформація, українське суспільство, політична криза, економіка, бюрократія.

Україна перебуває на шляху побудови демократичного суспільства, що означає не лише вдосконалення та приведення до європейських норм політичної системи, але й переосмислення попереднього політичного та соціально-економічного розвитку. У цьому зв'язку перед вітчизняною політичною наукою постає завдання всебічного аналізу та адекватної оцінки всіх процесів українського транзиту.

Тематику досліджень суспільно-політичного транзиту можна розділити за такими напрямками:

- дослідження концептуальних засад політичної транзитології;